

Dorota Podgórska-Jachnik

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

WYCHOWAWCA MAŁEGO DZIECKA – PROCES WYŁANIANIA SIĘ NOWEGO ZAWODU PEDAGOGICZNEGO

Streszczenie

Artykuł ukazuje przesłanki oraz proces wyłonienia się w Polsce nowego zawodu pedagogicznego: wychowawcy małego dziecka. Zawód ten pojawił się w polskiej Klasyfikacji zawodów na potrzeby rynku pracy w roku 2014 w związku z tzw. ustawą żłobkową. Jest jednym z nielicznych, dla których opracowano zweryfikowany empirycznie opis standardów kompetencyjnych. W Polsce posiada go jedynie 300 zawodów, w tym tylko pięć, które można określić jako pedagogiczne.

Słowa kluczowe: zawód, wychowawca małego dziecka, klasyfikacja zawodów, standardy kompetencji.

THE EDUCATOR OF A YOUNG CHILD – EMERGENCE OF A NEW PEDAGOGICAL PROFESSION

Abstract

The article shows the premises and a process of emerging a new pedagogical profession in Poland: the educator of a young child. This profession appeared in Polish Classification of Professions and Specialities for the needs of labour market in 2014 in the connection with the discussion on the so-called Nursing Law. Is one the few for which an empirically verified description of competency standards have been developed. In Poland they are only 300 professions with such standards, including only five, which can be described as pedagogical.

Key words: profession, the educator of a young child, classification of professions, competency standards.

Wprowadzenie

Historia zawodów, proces zanikania jednych, a powstawania drugich – to interesujące zjawisko, będące lustrem przemian społeczeństwa. Wyłanianie się nowych zawodów to proces permanentny. Badanie rynku pracy pod kątem przyszłych potrzeb zawodowych służy ukierunkowaniu rozwoju kształcenia zawodowego, planowaniu karier, unowocześnianiu przedsiębiorstw i kształtowaniu warunków życia całej społeczności. Jeden z głównych celów pro-

fesjologii to *wskazywanie możliwości i potrzeby przekształcania poznawanej rzeczywistości zgodnie z potrzebami ogólnego rozwoju człowieka, cywilizacji, życia społeczno-gospodarczego jednostek, ich rozwoju indywidualnego oraz całych grup społecznych*¹. Do najnowszych zawodów pedagogicznych należy wychowawca małego dziecka. Wprowadzony do polskiej klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy w 2014 r., jest jeszcze słabo identyfikowalny, mylony z zawodem opiekunki czy niani. Jednak jego wprowadzenie było bardzo ważnym aktem uznania znaczenia profesjonalizacji edukacji małego dziecka. Celem artykułu jest przybliżenie czytelnikom tego zawodu, ale też ukazanie samego interesującego procesu jego wyłaniania się – aż do opracowania opisu standardów kompetencji zawodowych². Warto podkreślić, że to jeden z jedynie pięciu zawodów pedagogicznych, dla których opracowano taki standard. Istnieje więc kilka przesłanek naukowych dla zaprezentowania zawodu wychowawcy małego dziecka jako zawodu wyjątkowego.

Uwarunkowania wyłonienia się zawodu wychowawcy małego dziecka

Wyłonienie się zawodu wychowawcy małego dziecka wiąże się z dyskusją nad kształtem edukacji najmłodszych, jak również nad relacją pomiędzy działaniami opiekuńczymi a wychowawczymi wobec nich. Dyskusja nasiliła się w Polsce szczególnie na przełomie XX i XXI wieku. Zaowocowała szeregiem diagnoz i analiz, w końcu Ustawą z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dzieckiem do lat 3 (Dz. U. nr 45, poz. 235). Warto zwrócić uwagę, że w dyskusie publicznym problem opieki nad małymi dziećmi w Polsce pojawił się nie z powodu psychologiczno-pedagogicznych refleksji nad ich rozwojem, ale z powodu wyników analiz czynników wpływających na zatrudnienie kobiet i mężczyzn w wieku 25-44 lata. Konieczność opieki nad małym dzieckiem uznano za jedną z głównych przyczyn niskiej stopy zatrudnienia ich matek. Do tego w porównaniu z innymi krajami europejskimi odsetek dzieci w tym wieku, objętych opieką instytucjonalną (w żłobkach i tzw. klubach malucha) był znacznie mniejszy i wynosił zaledwie ok. 3,3% dziecięcej populacji do 3 roku życia. Natomiast Unia Europejska oczekuje wskaźnika 33%. Przy bardzo małej podaży placówek oferujących usługi takiej opieki, w pewnym stopniu istniejącą lukę wypełniały placówki prywatne. Prawo regulowało jednak tylko funkcjonowanie żłobków publicznych. Pojawiła się pilna potrzeba nowych regulacji prawnych. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej zleciło badania ankietowe publicznych i prywatnych instytucji opieki nad dziećmi do 3 rż., które stały się podstawą prac nad projektem tzw. ustawy żłobkowej, poddany pod dyskusję publiczną w roku 2010.

Środowisko pedagogiczne i kadra żłobków publicznych z niepokojem przyjęły propozycje nowych regulacji, głównie z powodu zróżnicowanych standardów wobec placówek publicznych i niepublicznych, jak również z powodu zaniżonych oczekiwań wobec przygotowania pedagogicznego kadry zatrudnianej w tych drugich, jak i w innych niepublicznych for-

¹ K. M. Czarniecki, *Profesjologia jako wyodrębniająca się dziedzina wiedzy i badań naukowych o zawodowym rozwoju człowieka: zarys problematyki*, „Problemy Profesjologii” 2005, nr 1, 13-24; s. 17; K.M. Czarniecki, *Profesjologia*, Oficyna Wydawnicza „Humanitas”, Sosnowiec 2016, s. 36.

² Autorka artykułu brała udział zarówno w działaniach łódzkiego środowiska pedagogicznego na rzecz utworzenia tego zawodu, jak i w procesie standaryzacji kompetencji zawodowych.

mach opieki wprowadzanych ustawą. Głosy w dyskusji nad projektem napływały z różnych ośrodków. Inicjatywą wykazali się łódzcy pedagodzy, przy szczególnym zaangażowaniu dyrektora Zespołu Żłobków Łódzkich – Haliny Mazur. Pedagog związana zawodowo ze żłobkami, znana jest w Polsce z licznych działań na rzecz podniesienia jakości przygotowania pedagogicznego kadry opiekunek dziecięcych. Już w 1991 r. podjęła wieloletni „Program doskonalenia kompetencji wychowawcy we wspieraniu rozwoju małego dziecka w żłobku” we współpracy z Katedrą Pedagogiki Społecznej UŁ. Programem ze strony UŁ kierowała Lucyna Telka. Opiekunki uczone umiejętności pedagogicznych i psychologicznych w codziennej pracy żłobka: pracy metodą projektu, planowania i organizowania zabaw dziecięcych, stymulowania rozwój dzieci³. Łódzki program został upowszechniony jako wzorcowy. Nie jest więc zaskoczeniem, że to Halina Mazur stała się inicjatorką zaktywizowania łódzkiego środowiska wobec perspektywy obniżenia standardów opiekuńczo-wychowawczych, które zakładał projekt tzw. ustawy żłobkowej. Wsparcia merytorycznego udzielił Oddział Łódzki Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego, ekspertyzę projektu ustawy i uzasadnienie stanowiska OŁ PTP opracowała Dorota Podgórska-Jachnik⁴.

W stanowisku OŁ PTP odnośnie projektu ustawy podniesiono w szczególności kwestie zaniżenia wymagań z zakresu przygotowania pedagogicznego i zróżnicowania liczby godzin szkoleń pedagogicznych dla różnych stanowisk, możliwości zatrudnienia osób posiadających kwalifikacje w zawodach: pielęgniarki, położnej, opiekunki dziecięcej, nauczyciela wychowania przedszkolnego lub pedagoga opiekuńczo-wychowawczego, korekty zapisów nieznajdujących odzwierciedlenia w terminologii naukowej, zbytniego rozszerzania uprawnień z tytułu niezdefiniowanego określenia „doświadczenie w pracy z dzieckiem” i in. Wiele z tych uwag znalazło swoje odbicie w ogłoszonej wersji ustawy. Działania połączono ze złożeniem wniosku o utworzenie nowego zawodu, którego aktualny opis również odzwierciedla oczekiwania wnioskodawców (załącznik 1). Uzasadniając celowość oraz ukazując specyfikę zawodu wskazano m.in. następujące argumenty:

1. Konieczność wypracowania własnego, polskiego modelu opieki nad małym dzieckiem. Sprawy opieki nad małym dzieckiem rozwiązywane są różnie w różnych krajach europejskich, a wspólna polityka unijna w tym zakresie regulowana jest na drodze rekomendacji i dokumentów programowych, bez narzucania jednego modelu⁵.
2. Potrzebę zróżnicowania kwalifikacji osób włączonych w działania opiekuńczo-edukacyjne w zależności od ich zadań i wymaganych kompetencji. W rozwiązaniach różnych krajów różnicuje się kompetencje opiekunów i nauczycieli pracujących z małymi dziećmi: o opiekunach mówimy w przypadku wykonywania zadań opiekuńczych, o nau-

³ *Wspólnie z dzieckiem*. Praca zbiorowa. Miejski Zespół Żłobków, Katedra Pedagogiki Społecznej UŁ, Łódź 2004.

⁴ Teksty wraz z wnioskiem o utworzenie zawodu zostały przesłane do MPiPS i upublicznione za pośrednictwem blogu przewodniczącego OŁ PTP prof. Bogusława Śliwerskiego, gdzie można zapoznać się z nimi. Zob. *Kim będzie opiekun małego dziecka?* Profesor – blog, 4 lipca 2010, <http://sliwerski-pedagog.blogspot.com/2010/07/kim-bedzie-opiekun-maego-dziecka.html>, [29.07.2017].

⁵ *Young children and their services: developing a European approach / Usługi dla najmłodszych – tworzenie strategii europejskich*; „Children in Europe” / „Dzieci w Europie”, numer tematyczny *Zawód: pedagog* nr 15(3)2009; www.frd.org.pl/dzieciweuropie/uslugi_dla_najmlodszych.pdf, [12.10.2016].

czynielach (wychowawcach, edukatorach) - w przypadku zadań edukacyjnych⁶. W świetle współczesnej nauki nie należy jednak całkowicie rozdzielać tych zadań, co wymaga odpowiedniego przygotowania pedagogicznego opiekunów dziecięcych.

3. Konieczność uwzględnienia dotychczasowych doświadczeń w zakresie przygotowania pedagogicznego opiekunów małych dzieci, przywołując m.in. dobre praktyki Zespołu Żłobów Łódzkich w zakresie pedagogizacji opiekunek.
4. Uznanie europejskich tendencji do profesjonalizacji opieki nad małym dzieckiem oraz podnoszenia oczekiwań w zakresie kwalifikacji. Rozwiązania w innych krajach, oprócz zawodu opiekuna, przewidują zawód wychowawcy, nauczyciela, lub edukatora małego dziecka, do którego przygotowują odpowiednie kierunki studiów pedagogicznych na poziomie licencjackim lub magisterskim. Za „małe dziecko” uważa się najczęściej dziecko w wieku 0-6 lat, przy czym dostrzegalne są nieco mniejsze wymagania dotyczące kwalifikacji do pracy z dzieckiem do 3 rż.. W przedszkolach w większości krajów europejskich oczekuje się przygotowania pedagogicznego na poziomie minimum licencjatu, czasem – magisterium; w przypadku opiekunów i nauczycieli małych dzieci dopuszcza się licencjat lub wykształcenie średnie z dodatkowym przygotowaniem do pracy z małym dzieckiem, nawet opiekunek domowych. Tam, gdzie standardy kwalifikacji dopuszczają wykształcenie średnie, przewiduje się też systemowe kierownictwo, nadzór czy inne profesjonalne codzienne wsparcie ze strony wykształconych pedagogów⁷.
5. Przywołano też fundamentalne założenie, iż jakość opieki nad małym dzieckiem różnicuje jego start życiowy, dlatego należy dążyć do jak najwyższego poziomu pedagogicznego świadczonych usług. Choć w niektórych krajach pojawiają się też rozwiązania obniżające standardy wymagań kwalifikacyjnych, nie to powinno stanowić punkt odniesienia w projektowanych długofalowych rozwiązaniach w naszym kraju: wg danych z Raportu o kapitale intelektualnym Polski indeks kapitału ludzkiego dla dzieci plasował ją na 20 z 21 objętych badaniem krajów Europy. Polska ma też najwyższy wskaźnik zagrożenia ubóstwem wśród dzieci i młodzieży do 15 r.ż. i najniższy wskaźnik upowszechnienia wczesnej edukacji w Unii Europejskiej⁸. Konieczna jest więc zmiana w podejściu do tego problemu, bo ograniczanie szans życiowych rozpoczyna się już we wczesnym dzieciństwie.

Dobre wczesne programy edukacyjne i realizujący je kompetentni specjaliści są niezastąpieni przypadku potrzeby kompensacji niedostatków wychowawczych środowiska rodzinnego lub wspomagania rozwoju zagrożonego niepełnosprawnością⁹. Zatem należy rozwijać możliwości tworzenia różnych form opieki nad małym dzieckiem z myślą o matkach powracających na rynek pracy, ale z myślą o dziecku – należy zadbać o wysoki poziom świadczonych usług. Kluczową rolę odgrywa tu przygotowanie pedagogiczne osób opiekunów, wy-

⁶ T. Ogrodzińska (red.), *Bo jakie początki, takie będzie wszystko*, Fundacja Rozwoju Dzieci im. Jana Amosa Komeńskiego, Warszawa 2010.

⁷ *Young children...*, op. cit.; T. Ogrodzińska (red.), 2010, op. cit.

⁸ *Ibidem*.

⁹ Podgórska-Jachnik D., *Uzasadnienie potrzeby wczesnych oddziaływań wspomagających rozwój dziecka jako jednego z głównych kierunków rozwoju współczesnej pedagogiki specjalnej*, „Niepełnosprawność”, Zeszyty Naukowe 2009, nr 1.

chowawców i dyrekcji placówek opiekuńczo-wychowawczych, którzy wspólnie mogą stworzyć elastyczną ofertę programową, obejmującą elementy edukacyjne, uwzględniające możliwości dziecka, placówki oraz kompetencje merytoryczne jej kadry. Konieczne jest uwzględnienie w opiece nad małym dzieckiem kompetencji w zakresie wczesnego wspomaganie rozwoju oraz skorelowania ustawy o opiece nad małym dzieckiem z systemowymi rozwiązaniami na rzecz wczesnego wspomaganie i edukacji włączającej. Wymaga to również przygotowania z zakresu psychologii i pedagogiki specjalnej.

Usytuowanie zawodu w strukturze polskiej klasyfikacji zawodów i wśród innych zawodów związanych z pracą z małym dzieckiem

W roku 2014 zawód wychowawcy małego dziecka pojawił się po raz pierwszy w polskiej *Klasyfikacji zawodów na potrzeby rynku pracy*¹⁰. Struktura klasyfikacji została opracowana na podstawie Międzynarodowego Standardu Klasyfikacji Zawodów ISCO-08. Oparta jest na systemie kluczowych pojęć profesjologii, uporządkowanych hierarchicznie w następujący sposób: zawód ⇒ specjalność ⇒ umiejętności ⇒ kwalifikacje zawodowe. Struktura klasyfikacji jest efektem pogrupowania zawodów na podstawie ich podobieństwa. Grupy elementarne to grupy utworzone według podobieństwa kompetencji wymaganych do realizacji zadań zawodowych. Klasyfikacja łączy je w grupy większe: średnie, duże i wielkie. Ostatecznie hierarchicznie tworzy ją: 10 grup wielkich, 43 grupy duże, 133 grup średnich i 445 grup elementarnych. Grupy elementarne obejmują aktualnie 2443 zawody i specjalności¹¹. W pierwszej edycja takiej formy klasyfikacji w 2002 r. było ich znacznie mniej, bo 1636¹². Klasyfikacja rozrasta się stale i przewidział to ustawodawca. MRPiPS przedstawia tryb zgłaszania wniosków o nowy zawód: „wnioskodawcami o wprowadzenie do klasyfikacji nowych zawodów/specjalności mogą być ministerstwa lub urzędy centralne, stowarzyszenia, związki zawodowe, organizacje pracodawców i inne instytucje merytorycznie kompetentne dla danego zawodu/specjalności. Wniosek powinien zawierać uzasadnienie celowości wprowadzenia zawodu do klasyfikacji, opis zawierający krótką syntezę zawodu i zadania zawodowe, a także informacje dotyczące wymaganego wykształcenia oraz regulacji prawnych danego zawodu, jeśli takie obowiązują”¹³. Podobnie składa się wniosek o wykreślenie lub zmianę nazwy zawodu/specjalności. Klasyfikacja aktualizowana jest co 2-3 lata.

Zawód wychowawcy małego dziecka (kod: 234202 – opis zawodu w załączniku) usytuowany jest w grupie wielkiej 2 – *Specjaliści*, co oznacza wysokie wymagania wobec poziomu

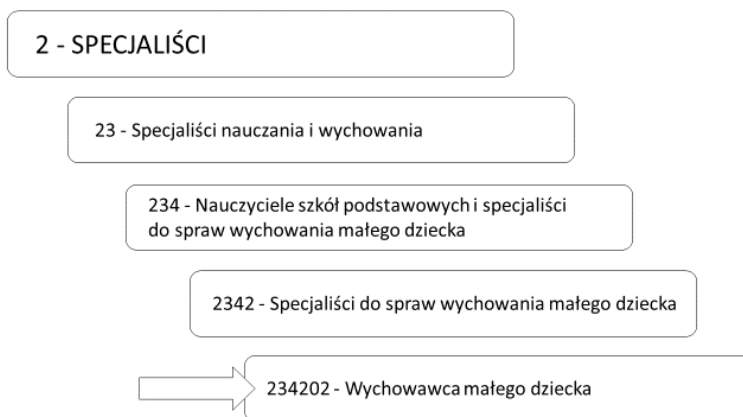
¹⁰ *Klasyfikacja zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy*, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, 2014.

¹¹ Rozporządzenie Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 listopada 2016 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy oraz zakresu jej stosowania (Dz. U. z 22 listopada 2016 r. poz. 1876).

¹² Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 10 grudnia 2002 r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności dla potrzeb rynku pracy oraz zakresu jej stosowania (Dz. U. 222, poz. 1868).

¹³ *Jak zgłosić nowy zawód do klasyfikacji zawodów i specjalności?*, <http://psz.praca.gov.pl/-/913730-jak-zglosic-nowy-zawod-do-klasyfikacji-zawodow-i-specjalnosci>. [29.07.2017].

wiedzy zawodowej, umiejętności i doświadczenia. Ponieważ głównym zadaniem specjalistów jest m.in. zarówno „*wdrażanie do praktyki koncepcji i teorii naukowych*”, jak i „*poszerzanie dotychczasowego stanu wiedzy poprzez badania i twórczość*”¹⁴, wymagane jest wykształcenie przynajmniej na poziomie licencyjnym. Pozostałe stopnie klasyfikacji zawodu zostały przedstawione na rys. 1.

Rys. 1. Zawód wychowawcy małego dziecka w strukturze hierarchicznej polskiej Klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy z roku 2017

Źródło: opracowanie własne.

Podkreślić należy, że umieszczenie zawodu w grupie średniej 234 – *Nauczyciele szkół podstawowych i specjaliści do spraw wychowania małego dziecka*, sytuuje go wśród zawodów nauczycielskich, choć zawodem nauczycielskim *sensu stricto* nie jest. Taka pozycja w klasyfikacji nadaje mu podwójnie wysoką rangę: po pierwsze z powodu wymaganych kwalifikacji na poziomie specjalisty, po drugie poprzez bliskie powiązanie z zawodem nauczyciela, który niezmiennie od ponad 50 lat sytuuje się w ścisłej czołówce zawodów uznanych przez Polaków za najbardziej prestiżowe¹⁵. Warto to podkreślić, gdyż w tej wysokiej pozycji zawiera się też symboliczne uznanie dla fundamentalnego i całościowego znaczenia pracy wychowawczej z małym dzieckiem.

Do pracy z małym dzieckiem w placówkach opieki instytucjonalnej (także przedszkolach, do których też trafiają dzieci przed ukończeniem 3. r.ż.) zatrudniani są jednak również pracownicy z niższymi kwalifikacjami, na co w dużym stopniu mm także wpływ rynek pracy. H. Mazur ukazuje realia zatrudnienia w żłobkach z niepokojem o dalsze zaniżanie pedagogicznych wymagań: „*Jeśli dziś brakuje chętnych do pracy w żłobkach, to dlatego, że ta praca*

¹⁴ *Klasyfikacja zawodów...*, op. cit., s. 17.

¹⁵ H. Domański, Z. Sawiński, K. M. Słomczyński, *Prestiż zawodów w obliczu zmian społecznych: 1958–2008*, „*Studia Socjologiczne*” 2010, 4 (199), ss. 79-119; passim.

nie daje żadnego prestiżu. Pieniądże niewielkie, w dodatku ludzie myślą, że takim opiekunem może być każdy. Wystarczy dziecko nakarmić i przewinąć. Jeśli teraz okaże się, że wystarczy tylko kurs, stereotyp się umocni i do nowych żłobków trafiają głównie ci, którzy nie poradzili sobie w swoich zawodach”¹⁶. Ważne jest, by dbać o prestiż i wysoki poziom przygotowania personelu pracującego z małym dzieckiem, ale także, by różnicować wymagania na różnych stanowiskach. Ich zróżnicowanie w *Klasyfikacji* przedstawia rys. 2. Jak widać, oprócz zawodów grupy 2 - *Specjaliści*, mogą tu być także zawody z grupy 3 - *Technicy i inny średni personel* i grupy 5 - *Pracownicy usług osobistych i sprzedawcy*.

Grupa 2. Specjaliści	Grupa 3. Technicy i inny średni personel	Grupa 5. Pracownicy usług osobistych i sprzedawcy
<p>Grupa ta obejmuje zawody wymagające posiadania wysokiego poziomu wiedzy zawodowej, umiejętności oraz doświadczenia w zakresie nauk technicznych, przyrodniczych, społecznych, humanistycznych i pokrewnych. Ich głównymi zadaniami są: wdrażanie do praktyki koncepcji i teorii naukowych lub artystycznych, powiększanie dotychczasowego stanu wiedzy poprzez badania i twórczość oraz systematyczne nauczanie w tym zakresie</p>	<p>Grupa ta obejmuje zawody wymagające wiedzy, umiejętności i doświadczenia niezbędnych do wykonywania głównie prac technicznych i podobnych, związanych z badaniem i stosowaniem naukowych oraz artystycznych koncepcji i metod działania</p>	<p>Grupa ta obejmuje zawody wymagające wiedzy, umiejętności i doświadczenia, które są niezbędne do świadczenia usług ochrony, usług osobistych związanych m.in. z podróżą, prowadzeniem gospodarstwa, dostarczaniem żywności, opieką osobistą oraz do sprzedawania i demonstrowania towarów w sklepach hurtowych czy detalicznych</p>
234201 Nauczyciel przedszkola	325905 Opiekunka dziecięca	531104 Opiekunka dziecięca domowa (niania)
234202 Wychowawca małego dziecka		531107 Opiekunka w żłobku / klubie dziecięcym
234202 Pozostali specjaliści ds. wychowania małego dziecka		531202 Asystent nauczyciela przedszkola

Rys. 2. Zawód wychowawcy małego dziecka wśród zawodów związanych z pracą z małym dzieckiem według polskiej Klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy z roku 2017

Źródło: opracowanie własne.

Standaryzacja kompetencji zawodowych

Standaryzacja jest istotnym procesem w zawodoznawstwie i dużym wyzwaniem dla praktyki. Jak dotąd opracowano w Polsce standardy kompetencyjne jedynie dla 300 zawodów. Opisano je w latach 2011-2013 w ramach projektu „Rozwijanie zbioru krajowych standardów kompetencji zawodowych wymaganych przez pracodawców”¹⁷. „Głównym celem projektu było przygotowanie nowych zasobów informacji o zawodach, aby lepiej dostosować ofertę edu-

¹⁶ M. Markowski, *Każdy może pracować w żłobku. Wystarczy przejść kurs: Rozmowa z Haliną Mazur, Dyrektor Miejskiego Zespołu Żłobków w Łodzi*, „Gazeta Wyborcza”, Wiadomości Łódź, 12 lutego 2010.

¹⁷ Projekt realizowany z inicjatywy i pod nadzorem merytorycznym Departamentu Rynku Pracy MRPiPS w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet I. „Zatrudnienie i integracja społeczna”, Działanie 1.1 „Wsparcie systemowe instytucji rynku pracy”.

cyjną do potrzeb rynku pracy, poprawić jakość i skuteczność usług pośrednictwa i poradnictwa zawodowego, a także dać pracodawcom do ręki narzędzie ułatwiające zarządzanie personelem w firmie”¹⁸. Za standard kompetencji uznano „normę opisującą kompetencje zawodowe konieczne do wykonywania zadań zawodowych wchodzących w skład zawodu, akceptowaną przez przedstawicieli organizacji branżowych i zawodowych, pracodawców, pracobiorców i innych kluczowych partnerów społecznych”.

Było to wielkie ogólnopolskie przedsięwzięcie, realizowane przez trzy instytucje wykonawcze¹⁹: Zaangażowano 1300 ekspertów branżowych oraz przedstawicieli partnerów społecznych, łącznie ok. 3500 osób z całej Polski. Badania objęły 4700 stanowisk pracy u 1720 pracodawców. Nad każdym standardem pracował zespół ekspercki złożony z grupy autorów, ewaluatorów i recenzentów metodologicznych oraz merytorycznych, komisji branżowej ds. odbioru oraz eksperta zewnętrznego. Opracowanie standardu zaczynały badania bezpośrednio na stanowiskach pracy w zawodzie, których wyniki były bazą do opisu warunków pracy, zadań zawodowych itd. W procesie kilkakrotnych weryfikacji opisanych grup ekspertów materiały były gruntownie analizowane i doskonalone. Było to ciekawe doświadczenie zawodowców, o którym mogę mówić z perspektywy przewodniczącej komisji branżowej ds. odbioru standardu wychowawcy małego dziecka, a więc osoby uczestniczącej w procesie końcowej korekty oceny produktu. Opis standardu jest on dostępny na stronie Ministerstwa – razem z 299 pozostałymi – podobnie jak opis metodologiczny projektu, który warto wykorzystać np. w pracach badawczych nad innymi, w tym nowymi zawodami.

W kontekście tematu artykułu warto zastanowić się nad tym, jak to się stało, że spośród tak licznie reprezentowanych zawodach pedagogicznych, to właśnie zawód wychowawcy małego dziecka został poddany badaniom. Lista 300 zawodów, dla których opracowano standardy kompetencji i zawodowych²⁰, wytypowana została w badaniach ogólnopolskich na podstawie określonych kryteriów. Między innymi wybrano zawody: 1) deficytowe na rynku pracy o dużej dynamice wzrostu popytu na pracowników; 2) „masowe” – w których zatrudnione są duże zbiorowości pracowników; 3) wrażliwe społecznie” – przy dużym zapotrzebowaniu społecznym i niekontrolowanej działalności osób bez odpowiednich kompetencji mogą zagrażać zdrowiu; 4) takie, w których jest oferowana duża liczba kursów i szkoleń dla pracujących i bezrobotnych, przez ośrodki szkoleniowe i urzędy pracy. Kryteria te mogą świadczyć o sposobie postrzegania zawodu wychowawcy małego dziecka, ale również o tym, jak przygotowywana wtedy „ustawa żłobkowa” zwróciła uwagę na ten zawód, jako strategiczny z punk-

¹⁸ *Rozwijanie zbioru krajowych standardów kompetencji zawodowych wymaganych przez pracodawców*, <http://www.mpips.gov.pl/praca/programy-i-projekty/projekty-realizowane-w-ramach-programu-operacyjnego-kapital-ludzki-po-kl-2007-2013/a---zrealizowane-przez-departament-rynku-pracy/rozwijanie-zbioru-krajowych-standardow/>, [29.07.2017].

¹⁹ WYG International Sp. z o.o. z Warszawy, ŁCDNiKP w Łodzi oraz Ośrodek Pedagogiki Pracy Innowacyjnej Gospodarki w ITE - Państwowym Instytucie Badawczym w Radomiu.

²⁰ *Lista broszur standardów kompetencji zawodowych według zawodów (30.09.2013)*, http://79.96.190.54/standardykompetencji.pl/download/lista_zawodow.pdf, [29.07.2017].

tu widzenia rozwiązywania żywotnych kwestii w obszarze polityki społecznej. Ostatecznie wśród 300 zawodów znalazło się tylko pięć związanych z nauczaniem i wychowaniem:

- cztery z grupy 235 - *Inni specjaliści nauczania i wychowania*: metodyk edukacji na odległość, instruktor tańca, dydaktyk aplikacji multimedialnych, egzaminator on-line.
- jeden z grupy 234 - *Nauczyciele szkół podstawowych i specjaliści do spraw wychowania małego dziecka*: wychowawca małego dziecka.

W syntezie zawodu znajduje się wiele cennych informacji – poza samym opisem pracy i sposobu jej wykonania, obszarów występowania zawodu oraz zadań zawodowych jest to pogłębiona charakterystyka: środowiska pracy, wymagań psychofizycznych, zdrowotnych, w tym przeciwwskazań do wykonywania zawodu, wymagań dotyczących wykształcenia i niezbędnych uprawnień oraz kompetencji zawodowych: (wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych. Przedstawione są także relacje między kompetencjami zawodowymi a poziomem kwalifikacji w Europejskiej i Polskiej Ramie Kwalifikacji. Każdy standard zawiera graficzny profil kompetencji kluczowych w zawodzie oraz podręczny słownik. Ciekawym elementem jest też zawarcie w opracowaniu możliwości rozwoju zawodowego oraz potwierdzania/walidacji kompetencji. Jednym z celów standaryzacji było stworzenie użytecznego narzędzia dla celów szkoleniowych, promocji zawodu i pośrednictwa na rynku pracy, opis może być też jednak użyteczny w tworzeniu programów akademickich, ze względu na empirycznie ustalone zadania zawodowe i oczekiwane efekty kształcenia. Warto więc, by zapoznali się z nim wykładowcy wszystkich kierunków pedagogicznych i pokrewnych – nie tylko związanych z wychowaniem małego dziecka – dostarcza bowiem wartościowych wskazówek metodologicznych do tworzenia programów akademickich uwzględniających faktyczne potrzeby rynku pracy. 300 opisów standardów kompetencji zawodowych opracowanych w projekcie wymagania pracodawców wprowadzono do bazy danych MPiPS: www.kwalifikacje.praca.gov.pl.

Podsumowanie

Przykład zawodu wychowawcy małego dziecka pokazuje, jak dostrzeżone niezaspokojone potrzeby społeczeństwa w krótkim czasie mogą przełożyć się na powstanie nowego zawodu. Wyłanianie się nowych zawodów nie jest niczym niezwykłym w dobie globalizacji i rozwijających się technologii. Tym razem ukazano jednak zawód związany z bardziej tradycyjnym obszarem oddziaływań pedagogicznych wobec małego dziecka, opieka nad którym realizowana była dotąd w Polsce głównie pozainstytucjonalnie. W powszechnym odczuciu żłobek, do którego uczęszczała niewielka część dziecięcej populacji, traktowany był jako „zło konieczne”. Jeśli więc w strategii polityki społecznej i prozatrudnieniowej pojawiają się zmiany prawne, mające radykalnie zmienić tę sytuację, nie może się to odbywać kosztem dzieci. Pojawiła się okazja, by przeprowadzić merytoryczną dyskusję nad jakością wczesnodziecięcej edukacji, czego jednym z głównych elementów jest jakość zaangażowanej w jej realizację kadry. Mimo tego, że nowe zawody powstają permanentnie, wyłonienie się zawodu wycho-

wawcy małego dziecka można traktować w naszej rzeczywistości jako pewien fenomen warunkowany zmianami społecznymi. Do tego zbieżność w czasie zainteresowania nowopowstającym zawodem z racji przygotowywanej ustawy, oraz realizacji ważnego projektu ministerialnego, związanego z wprowadzeniem nowych rozwiązań metodologicznych w zawodoznawstwie, doprowadziły do tego, że omawiany zawód wychowawcy małego dziecka stał się jednym z nielicznych zawodów pedagogicznych w Polsce, dla którego posiadamy pełen zweryfikowany empirycznie opis standardów kompetencyjnych. Wiedza na ten temat, niestety jest niewielka, choć standardy kompetencji zawodowych uznane są za ważny instrument realizacji polityki zatrudnieniowej i szkoleniowej na rynku pracy. Warto zatem nie tylko odnotować fakt powstania zawodu, ale spojrzeć na to zjawisko z punktu widzenia jego uwarunkowań, sensu i znaczenia.

Załącznik nr 1.

Tab. 1. Opis zawodu Wychowawca małego dziecka

Nazwa:	Wychowawca małego dziecka
Kod:	234202
Synteza:	<p>Wychowawca małego dziecka pielęgnuje, wychowuje, edukuje oraz zapewnia warunki do wszechstronnego rozwoju małych dzieci.</p> <p>Wychowawca małego dziecka sprawuje opiekę wychowawczo-edukacyjną, dba o bezpieczeństwo, pielęgnuje oraz czuwa nad prawidłowym rozwojem fizycznym, emocjonalnym, intelektualnym i społecznym powierzonych dzieci. Stymuluje i wspomaga rozwój małego dziecka, tworząc mu warunki do samodzielności, kształtowania autonomii, czyli nabywania umiejętności dokonywania wyborów, podejmowania decyzji, tworzenia relacji wymiany i wzajemności z innymi (dziecko–dziecko; dziecko–dorosły). Wykorzystuje różnorodne formy i metody pracy opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnej. Komunikuje się z rodzicami/opiekunami w celu stworzenia jak najlepszych warunków do prawidłowego funkcjonowania małego dziecka. Prowadzi dokumentację zgodnie z obowiązującymi przepisami. Cechuje go refleksyjność wobec wykonywanych przez siebie czynności. Posiada wiadomości z zakresu rozwoju psychomotorycznego, emocjonalnego i społecznego dziecka. Posiada umiejętności w zakresie pielęgnowania, wychowywania małego dziecka poprzez organizowanie warunków do swobodnie podejmowanej przez nie aktywności. Potrafi budować atmosferę szacunku, zaufania, bezpieczeństwa i respektowania indywidualnego rytmu życia dziecka. Wykonuje pracę w placówce opieki zbiorowej lub w systemie opieki indywidualnej. Przestrzega praw dziecka. Przestrzega przepisów dotyczących ochrony danych osobowych oraz tajemnicy służbowej.</p>
Zadania zawodowe:	<ul style="list-style-type: none"> – zapewnianie warunków do wszechstronnego i harmonijnego rozwoju małego dziecka; – towarzyszenie małemu dziecku w zabawie z zachowaniem jego autonomii; – wykorzystywanie różnych form i metod pracy opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnej; – sprawowanie opieki oraz pielęgnowanie małego dziecka; – dostosowywanie metod pracy w zależności od potrzeb dzieci; – udzielanie pomocy przedmedycznej; – komunikowanie się z rodzicami/opiekunami w celu stworzenia jak najlepszych warunków do prawidłowego funkcjonowania małego dziecka; – nawiązywanie współpracy ze środowiskiem rodzinnym małego dziecka i pracownikami instytucji środowiskowych;

	<p>– organizowanie własnego miejsca pracy z przestrzeganiem zasad BHP, ochrony ppoż., ergonomii i ochrony środowiska.</p> <p>Wychowawca małego dziecka powinien posiadać wykształcenie wyższe pierwszego stopnia w zakresie pedagogiki.</p>
Dodatkowe zadania zawodowe:	Uwaga – opis standardów kompetencji zawodowych dla tego zawodu można znaleźć w bazie danych: www.kwalifikacje.praca.gov.pl

Źródło: *Wychowawca małego dziecka – opis zawodu*. http://wupwarszawa.praca.gov.pl/rynek-pracy/bazy-danych/klasyfikacja-zawodow-i-specjalnosci/wyszukiwarka-opisow-zawodow/-/klasyfikacja_zawodow/zawod/234202?p_p_lifecycle=2&p_p_state=exclusive&p_p_resource_id=pdf&p_p_cacheability=cacheLevelPage&_jobclassificationportlet_WAR_nnkportlet_targetExtension=pdf, [29.07.2017].

Bibliografia

- Czarnecki K. M., *Profesjologia jako wyodrębniająca się dziedzina wiedzy i badań naukowych o zawodowym rozwoju człowieka: zarys problematyki*, „Problemy Profesjologii” 2005, nr 1.
- Czarnecki K. M., *Profesjologia*, Oficyna Wydawnicza „Humanitas”, Sosnowiec 2016.
- Domański H., Sawiński Z., Słomczyński K. M., *Prestiż zawodów w obliczu zmian społecznych: 1958–2008*, „Studia Socjologiczne” 2010, 4 (199).
- Lista broszur standardów kompetencji zawodowych według zawodów (30.09.2013)*, http://79.96.190.54/standardykompetencji.pl/download/lista_zawodow.pdf, [29.07.2017].
- Jak zgłosić nowy zawód do klasyfikacji zawodów i specjalności?*, <http://psz.praca.gov.pl/-/913730-jak-zglosic-nowy-zawod-do-klasyfikacji-zawodow-i-specjalnosci>, [29.07.2017].
- Kim będzie opiekun małego dziecka?* Profesor – blog, 4 lipca 2010, <http://sliwerski-pedagog.blogspot.com/2010/07/kim-bedzie-opiekun-maego-dziecka.html>, [29.07.2017].
- Klasyfikacja zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy*, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, 2014.
- Markowski M., *Każdy może pracować w żłobku*. Wystarczy przejść kurs: Rozmowa z Haliną Mazur, Dyrektor Miejskiego Zespołu Żłobków w Łodzi, „Gazeta Wyborcza”, Wiadomości Łódź, 12 lutego 2010.
- Ogrodzińska T. (red.), *Bo jakie początki, takie będzie wszystko*, Fundacja Rozwoju Dzieci im. Jana Amosa Komieńskiego, Warszawa 2010.
- Podgórska-Jachnik D., *Uzasadnienie potrzeby wczesnych oddziaływań wspomagających rozwój dziecka jako jednego z głównych kierunków rozwoju współczesnej pedagogiki specjalnej*, „Niepełnosprawność”, Zeszyty Naukowe 2009, nr 1.
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 10 grudnia 2002 r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności dla potrzeb rynku pracy oraz zakresu jej stosowania (Dz. U. 222, poz. 1868).
- Rozporządzenie Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 listopada 2016 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy oraz zakresu jej stosowania (Dz. U. z 22 listopada 2016 r. poz. 1876).
- Rozwijanie zbioru krajowych standardów kompetencji zawodowych wymaganych przez pracodawców*, <http://www.mpips.gov.pl/praca/programy-i-projekty/projekty-realizowane-w-ramach-programu-operacyjnego-kapital-ludzki-po-kl-2007-2013/a---zrealizowane-przez-departament-ryнку-pracy/rozwijanie-zbioru-krajowych-snatdardow/>, [29.07.2017].
- Wspólnie z dzieckiem*. Praca zbiorowa. Miejski Zespół Żłobków, Katedra Pedagogiki Społecznej UŁ, Łódź, 2004.
- Usługi dla najmłodszych – tworzenie strategii europejskich*; „Children in Europe” / „Dzieci w Europie”, Numer tematyczny: *Zawód: pedagog* nr 15(3)2009, www.frd.org.pl/dzieciweuropie/uslugi_dla_najmlodszych.pdf, [12.09.2016].
- Wychowawca małego dziecka – opis zawodu*. http://wupwarszawa.praca.gov.pl/rynek-pracy/bazy-danych/klasyfikacja-zawodow-i-specjalnosci/wyszukiwarka-opisow-zawodow/-/klasyfikacja_zawodow/zawod/234202?p_p_lifecycle=2&p_p_state=exclusive&p_p_resource_id=pdf&p_p_cacheability=cacheLevelPage&_jobclassificationportlet_WAR_nnkportlet_targetExtension=pdf, [29.07.2017].